

ZVÍŘATA V PELECHOVSKÉM LOMU

Místo realizace: PELECHOVSKÝ LOM (les pod lomem), TŘÍDA

Termín realizace: ÚNOR

Cílová skupina: 4.třída (obsahově vhodné i pro druhý stupeň)

Téma: pobytové stopy zvířat žijících v lomu jako informace, že jsme na návštěvě „u nich“ doma

Hlavní sdělení: V Pelechovském lomu žije více zvířat než ty, které běžně vidáme.

Důkazem o tom, že zde mají své domovy, jsou pro nás pobytové stopy.

Hlavní cíl:

- ⊙ Žák prohlubuje své znalosti o místních divokých zvířatech.

Dílčí cíle:

- ⊙ Žák dokáže v terénu najít různorodé pobytové stopy zvířat a některé z nich dovede i určit.
- ⊙ Žák dokáže poznat různé druhy místních divokých zvířat.
- ⊙ Žák si uvědomuje, že v přírodě je na návštěvě u zvířat doma a měl by se proto chovat ohleduplně.

Anotace:

Žáci se před výukovým dnem setkají ve škole se zoologem správy CHKO Český ráj, který je seznámí se zvířaty místní krajiny a jejich pobytovými stopami. Poté se vypraví do Pelechovského lomu, kde hledají pobytové stopy v terénu. Na vybrané místo v lese umístíme s žáky fotopast – fotografie z ní dostávají žáci pravidelně e-mailem.

Délka výukového programu: 3 hod. 15 min.

Harmonogram:

(30 min.) Reflexe a zadání první aktivity	09:00 – 09:30
(10 min.) přestávka	09:30 – 09:40
(35 min.) aktivita Společné hledání pobytových stop	09:40 – 10:15
(15 min.) přestávka	10:15 – 10:30
(40 min.) aktivita Hledání pobytových stop ve skupinách	10:30 – 11:10
(20 min.) instalace fotopasti	11:10 – 11:30

Příprava:

- **Setkání se zoologem:** Výukovému dni předchází 2 hod. výukový blok vedený zoologem Správy CHKO Český ráj, který ve třídě mluví o zvířatech místní krajiny a jejich pobytových stopách. Ideální je realizace výukového bloku přibližně týden před výukovým dnem. Se zoologem je nutné předem domluvit termín a zajistit mu možnost promítnout z počítače prezentaci, internetové připojení a zvuk (pouští také videa z Youtube).
Kontakt: Václav Luka, Správa CHKO Český ráj, mob. 733 623 589
- **Obstarání fotopasti:** Před výukovým dnem je třeba obstarat fotopast. Fotopast zapůjčí Středisko ekologické výchovy Český ráj. Kontakt: Vít Preisler, mob. 605 139 831
- **Obstarání návnady:** Jako návnada postačí např. kočičí granule.
- **Obhlídka terénu:** Vhodné je si předem projít trasu a vytipovat zajímavé pobytové stopy.
- **Instrukce pro děti ohledně vybavení:** Pro tento výukový den jsou vhodné:
 - teplé zimní oblečení v několika vrstvách
 - zateplené nepromokavé zimní boty
 - rukavice – ideálně prstové a přes ně palčáky
 - teplý čaj v termosce

Související aktivity:

- ❖ **Žáci fotí sami pobytové stopy:** Po setkání se zoologem (před výukovým dnem) žáci mohou „lovit“ pobytové stopy ve svém volném čase, tj. vyfotit je na mobil a přinést do školy.
- ❖ **Práce s výukovými materiály:** Na stopě/ Lipka, Pobytové stopy tripexeso/ Holky z lesa, Spoj zvířata s jejich pobytovými stopami/ Rezekvítek.

Reflexe a zadání první aktivity

časová dotace: 30 min.

místo: třída

cíl:

- ⊙ Žák je připraven na venkovní část programu.

postup:

- **reflexe:** Lektor s žáky probere, jak se jim líbilo setkání se zoologem a jaké pobytové stopy sami našli od minula.
- **zadání následující aktivity:** Vysvětlí průběh následující aktivity, rozdělí třídu do skupin a rozdá žákům pomůcky.

Aktivita 1: Společné hledání pobytových stop

časová dotace: 40 min. (včetně převlečení v šatně)

místo: cesta ze školy do lesa na okraji lomu

cíl:

- ⊙ Žák dokáže v terénu vidět různorodé pobytové stopy zvířat a některé z nich dovede i určit.

postup:

- **hledání pobytových stop cestou do lesa:** Třída se pod vedením pedagoga vydává do lesa na okraji lomu. Pedagog zastavuje u rozmanitých pobytových znaků, které cestou potkáme, a popisuje, o jaký znak se jedná, a jaké zvíře ho na místě zanechalo. Jedná se o výcvik pro druhou aktivitu, kdy žáci budou hledat sami.

Zastávka u pelíšků srnek, tzv. srnčích pekáčů (ilustrativní fotografie z jiné lokality).

a) díváme se na zem:

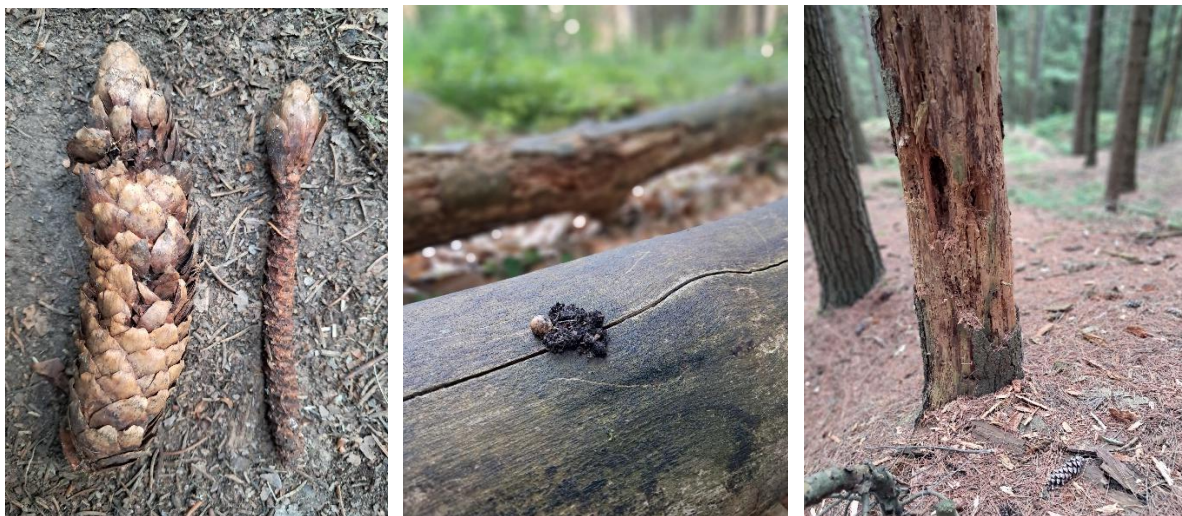
- ♣ „oholené“ šišky – potrava veverky
- ♣ „rozcuchané“ šišky – potrava strakapouda
- ♣ slehlá tráva/odhrabaná hrabanka – oválný tvar (tzv. pekáč) – pelíšek srnky
- ♣ ohlazené/obahněné pařezy – drbání pro divočáky
- ♣ okousané vršky stromků („bonsaje“) či ostružiní – potrava srnek
- ♣ zvířecí trus (nebo moč – značkování do sněhu)
- ♣ pírka, kosti uhynulých zvířat

- ♣ stopy (tvar, velikost, vzdálenost, rytmus)
- ♣ vývržky – produkt trávení sovy
- ♣ obydlí – mraveniště, nory, pavučiny

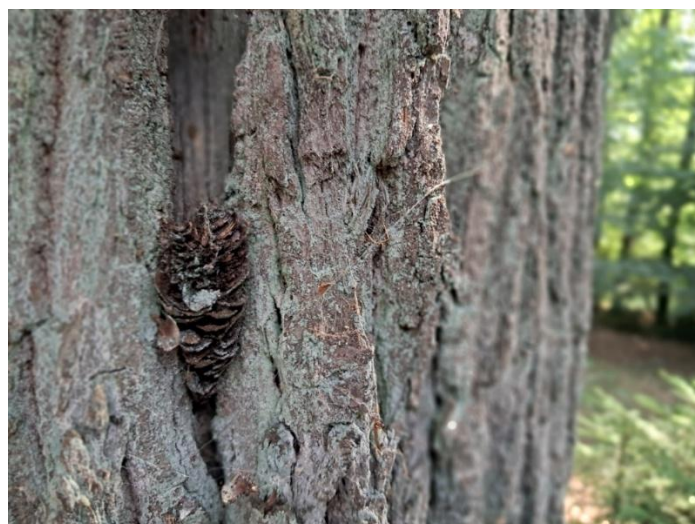
b) díváme se na stromy:

- ♣ šišky zastrkané do štěrbin v kůře (tzv. kovárna) – potrava strakapouda
- ♣ díry v kmenu, požerky – datel, strakapoud, hmyz, ...
- ♣ hnízda, hnízdní dutiny, obydlené ptačí budky
- ♣ srnčí schozy – schozené parůžky od srnčí zvěře

! Jedním z dobrých zdrojů pro pomoc s rozeznáváním pobytových znaků je např. kniha „Poznáme je podle stop“, autor Miroslav Bouchner.

- 1_Pobytová stopa strakapoud šiška „rozcuchaná“ a veverka šiška „oholená“ po konzumaci semen
- 2_Pobytová stopa kuna – zbytek kuního trusu, ten umísťuje kuna typicky na vyvýšená místa
- 3_Pobytová stopa strakapoud/ datel – stopy po vyjídání hmyzu z nemocného stromu

Pobytová stopa strakapoud - tzv. kovárna, pták si upevňuje šišky do skulin v kůře (často dubu), aby z nich mohl snadněji vyklovat semena.

Aktivita 2: Hledání pobytových stop ve skupinách

časová dotace: 40 min.

místo: les na okraji lomu

cíl:

- ⊙ Žák dokáže v terénu najít různorodé pobytové stopy zvířat a některé z nich dovede i určit.
- ⊙ Žák si uvědomuje, že v přírodě je na návštěvě u zvířat doma a měl by se proto chovat ohleduplně.

pomůcky:

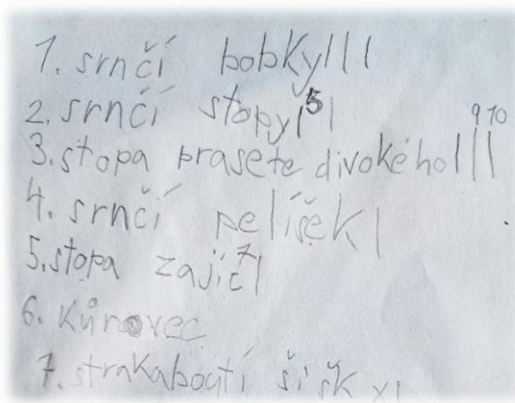
- **zvoneček**

do skupiny:

- **papír**
- metr
- lupa
- podložka
- **tužka**

postup:

- **rozdělení do skupin:** Rozdělíme žáky do 2 – 4 „průzkumných“ skupin.
- **vymezení území:** Každá skupina má v lese své území. Pedagog v terénu popíše hranice jednotlivých území.
- **zadání úkolu a rozdání pomůcek:** Cílem je pátrání po pobytových stopách vymezeném území. Skupiny si na papír zapisují pobytové stopy, které našly (název, původce, početnost, případně i velikost). Dále mají za úkol připravit si prezentaci svých nálezů pro ostatní skupiny – co našli, co je největší záhada/ „špek“ (kostra zvířete, vývržek sovy). Pedagog je k dispozici jako podpora, prochází mezi skupinami. Žáci mají na práci 20 min.
- **společné vyhodnocení nálezů:** Po 20 min. se všichni sejdeme a probíhá vyhodnocení, postupná prezentace výsledků ostatním skupinám:
 - a) kolik skupinky mají nálezů pobytových stop
 - b) největší záhada a zajímavost u každé skupinky
 - c) jdeme se všichni podívat na nejzajímavější nálezy
- **závěrečné shrnutí:** „**Žije zde více zvířat, než bychom si na první pohled pomysleli. Zkusme je společně spočítat. Pro jaká zvířata je toto místo domovem?**“

Ukázka zápisků „průzkumné“ skupiny (ilustrativní fotografie z jiné lokality).

Aktivita 3: Instalace fotopasti

časová dotace: 15 min.

místo: v lese pod lomem v blízkosti krmelce

cíl:

- ☉ Žák dokáže poznat různé druhy místních divokých zvířat.

pomůcky:

- **fotopast**
- **aku vrtačka**
- **vruty**
- **suchý strom, pařez**
- **návnada (kočičí granule)**
- článek o tetřívce

postup:

- **umístění fotopasti:** Pedagog umístí společně s žáky v terénu fotopast – připevní ji vruty ke kůře suchého stromu. Před fotopast umístí návnadu. Fotografie přicházejí pravidelně na domluvený e-mail po dobu 1 až 2 týdnů, pedagog je průběžně ukazuje žákům.

1_Hledání pobytových stop ve skupinách. 2_Instalace fotopasti.

- **návrat do školy:** Po umístění fotopasti se vracíme se zpátky do školy stejnou trasou.
- **zamyšlení – ohleduplnost (tuto část je vhodné zařadit po příchodu do školy nebo další dny do hodiny přírodopisu):** Pedagog vypráví příběh jednoho tetřívka, na kterém ilustruje ohrožení zvířat, které způsobujeme i my svým neukázněným chováním v přírodě. Navazuje na společné pátrání po pobytových stopách a diskutuje s žáky, jak se ohleduplně chovat v přírodě. „Zvířat žije u Farského potoka hodně. My je nevidíme, ale oni o nás vědí. Nemůžou se bránit našemu vstupu...Co myslíte, co můžeme dělat, abychom k nim byli co nejvíce ohleduplní?“
Nekřičet, neničit jejich obydlí, nestrašit je ohněm, nehonit je, dodržovat pravidla – např. nechodit mimo turistické trasy v národním parku, dodržovat zákazy vstupu, uklízet po sobě odpadky.

Foto z fotopasti - sma v Pelechovském lomu.

- ! Fotopast je možné zapůjčit si od SEV Český ráj na předem domluvený termín. Kontaktujte Vítka Preislera, mob. 605 139 831 - dle potřeby pomůže i s vhodným umístěním.
- ! Přibližně po týdnu mohou žáci před fotopast doplnit návnadu. Kvůli zanechání lidského pachu je lepší častěji na místo nechodit.
- ! Pro výuku je možné využít videa Lukáše Picha, který umísťuje do přírody kamery. Video jsou dostupná na Youtube, např.:

Pozorování ve dne:

https://www.youtube.com/watch?v=IWe6yV_j8c8&list=PL_oAOazybQtRdnyieHOGHt4_FDakgc9m1

Pozorování v noci:

https://www.youtube.com/watch?v=YWUbbzVzUxs&list=PL_oAOazybQtRdnyieHOGHt4_FDakgc9m1&index=3

Postřehy ze zpětných vazeb žáků (proběhly 2 pilotní realizace):

Napiš 3 zajímavosti, které ses dozvěděl/a:

- v lomu je jezevčí nora
- fotopast fotí 20 m daleko
- nabarvují se špičky stromků, aby je neokousaly srnky
- když srnka okouše stromek, tak se rozdvojí
- že nemůžeme v lese odhazovat odpadky
- že jeleni mají chlupaté paroží
- jelenům padají rohy
- nejbližší byl nalezen vlk na Kozákově
- srnky dělají pekáč
- prase divoké může někoho zabít
- že tam jsou hodně díry od datla
- že tam je hodně děr od prasat
- existují fotopasti

Vytvořilo: Středisko ekologické výchovy Český ráj

Autoři: Lenka Javůrková, Vít Preisler

V roce: 2025

Tento materiál vznikl za finanční podpory Libereckého kraje.

